(המשך מעמוד 9)

מוחלט, פירושה חופש־ביטחון מוחלט לכך שאר המדינות."

● **"הביטחון (האמיתי) מבוסס על היחסים בין המדינות, ולא על גודל השטחים."**

לשר־התוץ הבריטי, קאסלרה, העניק קיסינג'ר ציון־לשבח:

● **"הוא לא נכנע לפיתוי של ביטחון מוחלט."**

וכאילו חזה מראש את הטיעון של גולדה—דיין—גלילי, ציטט קיסינג'ר בשנת 1964 בהתלהבות דברים שאמר קאסלרה מאה שנה לפני כן:

● **"הטענות בזכות גבולות אסטראטגיים הן מופלזות ביותר. הביטחון האמיתי נובע מכך שקיים מצב שבו הצד השני אינו יכול לפגוע בך, מבלי להכריז מיד על כך הגורמים המעוניינים במצב הקיים."**

ושוב:

● **"מכיוון שביטחון מוחלט למדינה אחת פירושו חוסר־ביטחון מוחלט לכל האחרות, אי־אפשר להשיג אותו במיסגרת של הסדר, אלא רק בדרך של כיבוש."**

ואותו רעיון, בניסוח מתוחכם עוד יותר:

● **"הבסיס להסדר יציב הוא הביטחון ההדדי — ומשום־כך גם אי־הביטחון ההדדי — של השותפים להסדר."** (ההדגשות של קיסינג'ר עצמו).

● **"יהיו הטענות בזכות הביטחון המוחלט 'הגיוניות' ככל שיהיו, הן יביאו תמיד לעירעור היציבות בחברת הבינלאומית."**

● **"מיקסם־השווא של הביטחון המוחלט הורס את הדבר שהוא מבקש להשיג. בשעה שהוא מרומם רק את המרכיב הפיסי של היציבות, הוא מתעלם מן המרכיב המוסרי."**

קיסינג'ר מבהיר לגמרי שהמרכיב ה"מוסרי" — כלומר, ההסכמה מרצון של כל הצדדים להסדר שהושג — חשוב הרבה יותר לביטחון מאשר עומק אסטראטגי, גבולות־ביטחון וכיוצא באלה מושגים, שהיו פופולריים בראשית המאה שעברה (והיו אז גם מעשיים יותר מאשר בעידן הטילים של ימינו).

ערובות נגד תוקפנות

אין להסיק מכך שקיסינג'ר אדיש לענייני ביטחון. להיפך, בעיות הביטחון מונחות ביסוד תפיסתו. אולם הוא מטיף נגד הפיכת הביטחון לאליל, שעל מיזבחו מוקרבים כל שאר השיקולים — כפי שקרה בישראל בייחוד בשש השנים האחרונות.

ענייני הביטחון קיימים, והם עומדים לנגד עיני המדינאים. כך מצא לנכון להוסיף לאחד הפרקים הערת־שוליים, המסומנת בכוכב בתחתית העמוד — ההערה היחידה מסוג זה בספר כולו:

● **"...חילוקי־הדיעות על מדיניות מסויימת אינם נובעים לעולם מאי־הסכמה על כך שרצוי להשיג ביטחון, אלא על האמצעי הטוב ביותר להשגת הביטחון."**

ברור שלדעת קיסינג'ר, האמצעי הטוב ביותר הוא שלום והסכמה. אולם אין לבסס שלום כזה על התעלמות מצורכי ביטחון:

● **"מאזן־הכוחות הוא הביטוי הקלאסי לקלקולו של המאמר הסובייטי, האומר ששום הסדר אינו בטוח בלי ערובות פיסיות נגד תוקפנות."**

ושוב:

● **"שום מעצמה גדולה לא תוותר על תביעה לביטחון מינימלי."**

הדגש הוא כאן על המילה "גדולה". אך במקום אחר נאמר:

● **"שום מדינה אינה יכולה לנהל משא־ומתן על דברים שבהם היא רואה את התנאים לעצם קיומה."**

נובע מכל זה: קיסינג'ר מבין היטב נימוקי־ביטחון אמיתיים, הגיוניים — אך מתנגד לביטחוניזם משתולל, התובע לעצמו "ביטחון מוחלט", ללא כל התחשבות בצרכים וברגשות של היריב.

אילו הייתי מנהל את המישלחת הישראלית בז'נבה, הייתי מבסס את כל עמדתי על גישה זו: הצעת תוכנית־שלום סבירה, העומדת באופן נוקשה על צורכי־הביטחון האמיתיים — תוך ויתור על דרישות שהן בחזקת סגידה לאליל ביטחוניסטי, מן הסוג האהוב כל כך על גולדה, דיין, גלילי ושאר גביאי־השקר של פולחן זה.

על כל פנים, כדאי שכל נציג ישראלי יזכור קביעה זו של קיסינג'ר:

● **"קבלת שיקולים צבאיים־גרידא היא סימן להתפטרותה של המדיניות."**

הכוח הוא עובדה. אבל מדינה חכמה אינה מפריזה באיומים:

● **"בכך מו"מ, מוכן שהשימוש בכוח הוא הגורם הסופי. אולם האמנות של חדיפלומטיה היא להשתמש באיום זה רק כתור אפשרות, כמוצא אחרון."**

גולדה, דיין ואבן

אחד הנושאים החוזרים ונישנים בספרו של קיסינג'ר הוא: המתינות.

הוא מעלה על נס את הגישה המתונה של המדינאים, שהכתיבו את השלום לצרפת המובסת — בניגוד לדעת־הקהל, שדרשה להעניש את צרפת אחרי דור שלם של מילחמות בלתי־פוסקות. כל מילה שנכתבה על־ידי קיסינג'ר על נושא זה חלה על ישראל של 1967, למחרת הניצחון המוחץ של ששת הימים:

● **"המתינות ברגע של ניצחון זוכה לחעריכה רק בעיני הדורות הבאים. רק לעיתים נדירות היא זוכה גם להערכת בני אותו דור, חרואים כה כניעה ולא צורך."**

● **"ככל שגדול הסכסך במילחמה, כן גוברת חנטייה לראות במילחמה מטרה בפני עצמה, ולהחליף את כלליה עם הסדר־השלום... הסכסך גורם לצדדקנות, ולא לענווה."**

כאשר כתב מילים אלה, לא הכיר קיסינג'ר מקרוב את גולדה. הוא גם לא הכיר את משה דיין, כאשר כתב:

● **"אדם שזכה למעמדו הודות לכאריזמה או לכוח, יאשים את המזל הרע בכך בישון.**

מטרניך
הקוסם

אין הוא יכול להרשות לעצמו לחודות בכישלון אישי."

הוא לא הכיר את אבא אבן כאשר כתב:

● **"הנסיון לנהל מדיניות בדרך ביורוקראטית גורמת לשאיפה לחשבון אותה מראש. כך נופלת המדיניות בשבי המאורעות החולפים."**

ולעומת זאת:

● **"מדיניות אמיתית משגשגת כשיש יצירה מתמדת, כשהמטרות מוגדרות מחדש שוב ושוב."**

ושוב, על חוזה פאריס המתוון, אחר מפלת נפוליון:

● **"תפקידה של המדינאות אינה להעניש, אלא לשכך את הגורמים בסדר חדש. חוזה פאריס, התעלם מן המיתוס של 'ביטחון מוחלט', המודד את הביטחון אך ורק על פי מיקום שלטי־הגבול."**

אי־הרצון לוותר אחרי ניצחון מוחץ אינו מייחד לישראל, והיה קיים אחרי כל מילחמה:

● **"(אחרי נפוליון) פעלו כל הלחצים נגד מתינות. אוייב חסר־אונים הוא עובדה, ואילו אוייב שניתן לפיים אותו הוא רק בגדר השערה. סיפוח שטחים מחווה ערובה פיסית. אך שיתוק האוייב כמישפחת העמים, על־ידי התאפקות וריסון־עצמי, נובע מאמונה. אין זה מיקרה שחסידי 'הביטחון המוחלט' זוכים תמיד בתמיכת דעת־הקהל. החווה מצדיק אותם. אבל חמדינאים צריכים לטפל בעתיד."**

זהו עניין של תבונה מפוכחת, כפי שהוכיח נסיונה של ישראל אחרי מילחמת ששת הימים:

● **"עצם הניסיון להכטיח את חוזקתו המתמדת של האוייב עשוי לשפר את מעמדו היחסי של אותו אוייב. כי על־ידי קביעת הסדר שאינו מקובל על דעת הכל, ועל־ידי אי־חיכות להביא את האוייב לשעבר לכך שיקבל את ההסדר מרצון, נוצר עיוות פסיכולוגי."**

ויש גם צד המשפיע על המנצח:

● **"הסדר־שלום, המעניש את המנוצח, מעריך את חמוראל של המנצח יותר מאשר את חמוראל של המנוצח."**

אפשר היה לייחס מילים אלה לכל מה שקרה בישראל בשש השנים האחרונות — עד ליום־הכיפורים.

קיסינג'ר מסביר אפילו מה קרה לישראל, כאשר ניסתו חברי־הממשלה תוכניות־סיפוח נרחבות — והפכו על־ידי כך את הערבים, בעיני העולם, לצד המתון:

● **"ניסוח דרישות מופרזות מן האוייב... מעניק לו יתרון. הוא יראה כצד המתון, מבלי שיצטרך למלא את חדרישות."**

תן יד לאוייב

מה כך זה מתברר בהדרגה תפיסתו של קיסינג'ר לגבי הנושא העיקרי של זמנה: מהות השלום.

ברור שגישתו שונה מאוד מזו של גולדה, דיין ושות'.

למראית־עין, זוהי גישה פילוסופית. למעשה זוהי גישה מפוכחת מאד. הבסיס שלה הוא: הערובה האמיתית היחידה לשלום היא יצירת מצב, שכל הצדדים מעוניינים בקיומו. ובמישור הפסיכולוגי: יצירת מיסגרת של עקרונות, שהכל מסכימים להם, כך שכל הצדדים יכלכלו את מעשיהם על פיהם. למצב זה קורה קיסינג'ר "לגיטימיות" — כלומר, חוק מוסרי בלתי־כתוב, שכוחו נעוץ בכך שהכל מסכימים לו מרצון.

● **"הצעד הקשה ביותר בדרך להשגת מצב יציב הוא ליצור סדר שהכל יקבלוהו כדבר מובן מאליו."**

במצב שלנו, פירושה של לגיטימיות כזאת: יצירת מציאות חדשה במרחב, שבה משולבים גם הישראלים, גם הפלסטינים וגם שאר הערבים, ושתתקבל על דעת הכל כמציאות של קבע "לגיטימית".

● **"במילחמה הפיתוי הוא להעניש את האוייב. תפקידה של המדיניות היא לבנות סדר."**

● התיגרון של המילחמה הוא הכוח, ולכוח אין גבול הטבוע במהותו. התיגרון של השלום הוא פרופורציה, ופרופורציה כרוכה בהגבלה. ההצלחה במילחמה היא ניצחון. ההצלחה בשלום היא יציבות."

מכאן שיש להסתכל קדימה לקראת סדר חדש, ולא אחורה, אל המילחמה שהיתה:

● **"ההסתכלות אחורה גורמת להסדר שלום שישבור את האוייב, כך שלא יוכל להיכחם שוב. ראיית־הנולד גורמת למדיניות שתטפל באוייב כך שלא ירצה להתקיף שוב... מישטר קפוא דבק בדבר היחידי שהוא בטוח לגמרי: העבר."** (ההדגשות של קיסינג'ר.)

המילים האחרונות כאילו מכוונות ישר לגולדה מאיר, החיה כולה בעבר.

קיסינג'ר חוזר על נימה זו שוב ושוב: יש ליצור מצב שהצד השני יכול להשלים עימו מרצון:

● **"הסדר הוא יציב כאשר חילוקי־דיעות יכולים לבוא לידי פיתרון במיסגרת ההסדר עצמו. כלומר, כשאין לשום צד הרגשת־עוול כה חזקה, עד שירצה לתקן את העוול על־ידי שבירת ההסדר כולו."**

ישראל מעוניינת, בראש וראשונה, בהכרת הערבים בקיומה החוקי. המילים הבאות נכתבו כאילו נגד הכסילים בצמרת המיפלגות שלנו, הדורשים "להכתיב שלום":

● **"את ההכרה בקיום חוקי ניתן להשיג רק בדרך של הסכם, ולא בדרך של כפייה. זהו עניין של הסכמה, לא של תכתיב."**

השלום אינו משנה את השאיפות הלאומיות, אלא את השיטה להגשמתן:

● **"המוטיבציה של השלום היא הניסיון להגשים את המטרות ההיסטוריות של המדינה במיסגרת שיטה של סדר בינלאומי."**

להגשים. בהסכם המכיר גם בשאיפות הזולת:

● **"יעדי המילחמה הם קבועים: הכפת האוייב. אך מטרת השלום היא ליישב את חילוקי־הדיעות בין המרכיבים השונים של חיציבות, ומטרה זו תלויה בגורמים רבים."**

זה תמיד קשה, כי:

● **"התרוממות־הרוח של ימי־המילחמה אינה יכולה לעבור לבעיות־השלום."**

הזיכרון המקולל

וך כדי כך אין קיסינג'ר מתעלם מן הבעיות הפנימיות הקיימות במדינה המשתתפת בוועידת־שלום.

בתקופת מטרניך לא היו בחירות כלליות, כמו בימינו. אך בעיות־פנים היו קיימות תמיד. קיסינג'ר בז למדינאים הנכנעים לדמגוגיה לאומנית, אך הוא מבין את הקושי שבו נתון תמיד הפוליטיקאי הדוגל בשלום:

● **"התכונה של מדיניות מסויימת מתברר רק כעבור זמן, ואילו הסכנות חכרוכות בה ברורים מייד."**

ומכאן:

● **"חמיכחן העליון של המדיניות טמון ביכולתה לזכות בתמיכת דעת־הקהל בבית."**

הדבר נובע, כמובן, מן הסתירה הבלתי־נמנעת בין התועדה הציבורית, שהתגבשה על סמך נסיון העבר, ובין הצורך לגבש גישה המאפשרת יצירת מצב חדש. קיסינג'ר הקדיש לכך מחשבה רבה:

● **"מי יכול להתאוכח עם הפירוש אשר עם מסויים נותן לעבר שלו? זהו האמצעי היחידי שיש לו לאותו עם כדי להתמודד עם העתיד. מה שקרה, באמת, חשוב בדרך כלל פחות ממה שהעם חושב שקרה."** (הדגשה שלי).

(המשך בעמוד 22)